

Universal Declaration of Human Rights - Adyghe

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the UDHR in Unicode project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Цыыху Хуэфащэхэм Теухуа Дунейпсо Джэпсалъэ

1948

Federation of Caucasian Associations

Kaffed

Дунэепстэу кърал зэгохъэныгъэм и зэфэсэу 1948 гъэм тыгъэгъазэм и 10-м цылагъэм кыщаштагъ 217 А (III) зиномер унашъомкIэ.

Цыф Фэшъуашэхэм Афэгъэхьыгъэ Дунэепстэу Джэпсалъ

Дунэепстэу Кърал Зэгохъэныгъэм (ДКЪЗ) и Зэфэсым егъэIу;

Дунэепстэу цIыфыгъэм кыхиубытэрэ хэтрэ зы цIыфи зэгохъэныгъэ;

мы джэпсалъэр сыдигъуи янэгъу кIагъэтызэ, мыщ кыщыхъыцIырэ цIыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ янэIэ зэрэтырагъэтырэм, фашIырэ лъытэныгъэм егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ гъогулIэ зырагъэужьынэу;

хэгъэгъу кIоцIхэми дунэепстэуми кIо къэсми нахьы зыщызыужьырэ амалхэр зыфагъэшъхъэпэзэ мы зэгохъэныгъэм хэт къралхэм ежъымэ ялэпкъхэри, яунашъо кIагъэтырэ нэмыкIрэ къралмэ ялэпкъхэри кызэкIуубытэу, дунэепстэум и тэдэрэ чIапIу мы цIыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ кыщаштэным, лъэшэу щызэрагъэкIоным, щагъэцэкIэным фэкъудынхэу,

цIыф фэшъуашэхэм афэгъэхьыгъэу цIыф жьугъэхэми лэпкъхэми язэфэдэ идеал

шапхъэхэр къэзыгъэуцурэ мы дунэепстэу джэпсалъэр.

1-нэрэ пычыгъу

Цыф пстэури шъхъэфитэу, ялъытэныгъэрэ яфэшъуашэхэмрэкIэ зэфэдэу кълъфы. Акъылрэ зэхэшIыкI гъуазэрэ яIэшъы, зыр зым зэкъош зэхашIэ азфагу дэлъэу зэфыщытынхэ фэе.

2-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цIыфи зэфэдэу фит мы джэпсалъэм хэт цIыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфигъэшъхъэпэнэу, зыщыц расэм, ышъо, бзылъфыгъэ-хулъфыгъэу зэрэщытым, ыбзэ, ыIыгъ диным, политичнэ е нэмыкIрэ еплъыкIэу иIэм, лэпкъэу е цIыф купэу кызыхэкIыгъэм, мылкъоу иIэм, кызыщалъфыгъэм емылътыгъэу зэхэдзынчъэу, фэгъэкIотэныгъэнчъэу.

Ащ нэмыкIэу, кърал шъхъэфити, нэмыкIым унашъо кIэти, зышъхъэфитыжъыныгъэ (автономие) зымыIу, нэмыкIрэу зы шъхъэфитыныгъэ лъахъэ зытелъи, сьд фэдэрэ къралым ицIыфэу щытми хэтрэ цIыфи зэхэдзыныгъэ фашIы хъуцтэп зыщыц къралым иполитичнэ е юридическэ системэ е дунэепстэу къралхэм азфагу щыриIэ статусым кыхэкIэу.

3-нэрэ пычыгъу

Псэуныр, шъхъэфитыныр, щынэгъончъагъэр хэти ифэшъуаш.

4-нэрэ пычыгъу

Хэти пцылІэу плъытэ е пцІылІыпІэ ибгъэты хъуцтэн, сьд фэдэ шІыкІэуи пцылІыгъэр, пцылІ цэн-къэцэфыныр зыми фэбдэ мыхъунэу къоды.

5-нэрэ пычыгъу

Хэти лъэшыгъэ епхъэлІэ хъуцтэн, жъалымыгъэкІэ, цІыфыгъэм къемызэгъэу е инапэ зыгъэулыиин фэдэкІэ удэзекІо, ац фэдэ тазыр теплхъэ хъуцтэн.

6-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш тэдэрэ чІапІи цІыфэу, юридическэ лицоу къыщалъытэнэу.

7-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи къэрал хабзэм ипашхъэ цызэфэд ыкІи къэрал хабзэм къэухъумэныгъэхэр зэхэдзынчъэу, язэфэдэу зыфагъэшхъэпэнэу фит. Хэти зэхэдзынчъэу, зэфэдэу фэшъуаш мы джэпсалъэм къемызэгъэу, зэхэдз зыхэлъ ІофшІашъохэми, ац фэдэ ІофшІашъомэ сьд фэдэуи атегъэгъухонми къыщаухъумэнэу.

8-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ хабзэ шхъэІэм е къэрал хабзэм къырипэсырэ цІыф фэшъуашэхэр зыукъорэ ІофшІашъо къызехъулІэкІэ фитыныгъэ зиІэ ухыякІохэм зафигъэзэнэу, зыкъаригъэухъумэнэу.

9-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи лажъэ имыІэу аубыти, агъэтІыси, егъэзыгъэкІэ нэмыкІрэ чІапІэ афи хъуцтэн.

10-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ифэшъуашэхэмрэ ипшъэрылхэмрэ аухэсы ыкІи ежъым зы лажъэ къытыралхъэ зыхъукІэ зыми шІомылІыкІэу, зыми иунашъо кІэмытэу, зыми имытелхъэу цыт ухыякІо шхъэфит псэфитыр зэфагъэкІэ ыкІи нафэу иІоф ригъэплъынэу фэенэу.

11-нэрэ пычыгъу

1. Зы лажъэ/шІэпхъэджагъэ зытыралхъэрэ хэтрэ цІыфи зиухыижъыным пае зыфэныкъоцт цынэгъончъагъэхэр зыщигъотынэу цыт ухыигъо нафэм икІэухэу, къэрал хабзэм тетэу агъэкъончафэкІэ хыеу къалъытэ, мыхыяшъо къыраплъырэн.

2. Хэти агъэкъуанчэ хъуцтэн, зешІэ лъэхъаным къэрал хабзэкІэ е дунэепстэу хабзэкІэ шІэпхъэджагъэу амылгытэцтыгъэ зы Іоф зеришІагъэм е ышІапхъэу къащыхъу горэ зэримышІагъэм къыхэкІыкІэ. Хэти шІэпхъэджагъэ зешІэм фэгъэуцугъэу цытыгъэ тазырым нахъыбэ тыралхъэ хъуцтэн.

12-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи и гъэшІэ унае, иунагъо, иунэ е зэрэзэрашІэхэрэ шІыкІэхэм шхъэусыгъончъэу зыри къыхэлэбэ хъуцтэн, инапэ, ыцІэ къеІусэ хъуцтэн. Хэти фитыныгъэ иІ мыщ фэдэ къыхэлэбэныгъэхэм къэрал хабзэкІэ зыкъащаригъэухъумэнэу.

13-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зы хэтрэ зы къэралы ичІыналъэ шхъэфитэу цызекІонэу, цыпсэунэу.

2. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежъы икъэралы ахэтэу тэдэрэ къэралы икощыкІынэу ыкІи икІэрыкІэу къыгъэзэжъынэу.

14-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ жъалымыгъэ/лые къырахынэу зыхъурэм, нэмыкІрэ къэрал ышъхъэ ригъэзынэу, шъхъэегъэзныгъэ амалхэр зыфигъэшъхъэпэнэу.

2. Ау ишъыпкъапІэкІэ политичнэу щымыт шІэнхъэджагъэхэм е дунэепстэу къэрал зэгохъэныгъэм имурад, ибзыпхъэхэм къемызэгърэ ІофшІашъохэм къахэкІырэ дэодапшъэхэмкІэ мы фитыныгъээр зыфэбгъэшъхъэпэ хъуцтэп.

15-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зы къэралым ицІыфэу щытынэу.

2. Хэтрэ цІыфи зицІыфэу щыт къэралым шъхъэусыгъончъэу хэбгъэкІы е нэмыкІрэ къэралым ицІыф хъунэу иІэ фитыныгъэм хэбгъэны хъуцтэп.

16-нэрэ пычыгъу

1. Зыныбжъ икъугъэ хэтрэ бзылъфыгъи хъулъфыгъи фитыныгъэ иІ къызыхэкІыгъэ лъэпкъым, зицІыфэу щыт къэралым е динэу ыІыгъым къыхэкІэу зы пэрыогъуи къыфэмыуцоу, фитэу къыццэнэу, дэкІонэу, унагъо ышІэнэу.

2. Зэрэццэн-зэдэкІоным фэгъэхъыгъэ зэзэгъныгъээр (нэчыхъэр), зэрэццэцт-зэдэкІоцтхэм ежъмэ я шъхъэфитыныгъэ шъыпкъэрэ яшІоигъоныгъэ икъурэкІэ агъэпсы.

3. Унагъуэр, цІыфыбэ-лъэпкъ псэукІэм и лъэбжъэ шъхъаІэшъы, ар цІыф жъугъэми къэралыми къеухъумэ.

17-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежъым иунаеу е нэмыкІрэхэр иІхъэгъоу мылъку зригъэІэнэу.

2. Хэтрэ цІыфи шъхъэусыгъончъэу имылъку къыІыпхы е хэбгъэны хъуцтэп.

18-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи гупшысэ, зэхашІэ ыкІи дин фитыныгъэ иІ. Мы фитыныгъэм къызэкІеубытэ изакъоу е купэу, нафэу е унаеу (шъэфэу) итхъафэІорышІэнхэр, идинкІэ шІапхъэхэр нэрылгъэоу аригъэшІэн, ыгъээзэкІэн фитыныгъэри.

19-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зэрэфаеу гупшысэнэу, игупшысэхэр къыІотэнэу. Мы фитыныгъэм къыхеубытэ цІыфыр игупшысэхэм фэшІыкІэ зыми къымыгъэгумэкІынэу, къэралыгъо гъунапкъэхэм ямылгытыгъэу шІэныгъэхэр, гупшысэхэр сьд фэдэрэ гъогукІи къылыхъон, къыгъотын, зыІэрыгъэхъэн фитыныгъэри.

20-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ иІ Іэшэнчъэу, зэо-бэнэнчъэу зэфэсынэу, хасэ зэхиццэнэу, зэхэццэгъэ хасэм хэхъэнэу.

2. Хэти зы хасэ хэхъэнэу ебгъэзы хъуцтэп.

21-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ занкІэу ежъым е фитэу къыхихыгъэ лІыкІомэ яІэкІэ къэралым изегъэкІон Іофхэм ахэхъэнэу, ахэлэжъэнэу.

2. Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI икъэралы цIыф жъугъэми Къыфызэригъэпэшрэ амалхэр зэхэдзынчъэу, пстэуми афэдэу зыфигъэшъхъэпэнэу.

3. Хьыкумэт Iэшъхъэтетныгъэм илъабжъэр къэралым и цIыф жъугъэм ишIоугъоныгъ ары. А шIоугъоныгъэр къэнафэ шъэф шIыкIэм тет хэхыныгъэ фит зафэхэу е цIыфмэ яшIоугъоныгъэхэр шъхъэфит-псэфитэу къызэрэгъэлъэгъошъуцт нэмыкIрэ шIыкIэхэу, зыныбжъ икъугъэ цIыф пстэуми афызэIухыгъэу, яIэIэтхэми зэфэдэ кIуачIэ яIэу, пIэлъэ гъэнэфагъэкIэ къытырагъэзэжъырэхэмкIэ.

22-нэрэ пычыгъу

ЦIыф жъугъэм зэрэщыщым елътытыгъэу хэтрэ цIыфи социалнэ къэухъумэныгъэ фэшъуаш. Къэрал кIуачIэкIэ е къэралыгъомэ язэдэIэпыIэкIэ ыкIи хэтрэ къэралы ежъым игъэпсыкIэрэ иамалхэмрэ ялътытыгъэу хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI инапэрэ ицIыфыгъэрэкIэ гупсэфэу зэрэиужьын ылъэкIыцт экономикэ, социалнэ ыкIи шIэнхабзэ IофкIэ зыфэныкъоцт амалхэр рагъэгъотынэу.

23-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI лэжъэнэу, фитэу иIоф къыхыхынэу, зэфагъэкIэ ыкIи фэшIу амалхэмкIэ лэжъэнэу ыкIи Iофынчъагъэм къыщаухъумэнэу.

2. Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI зэхэдзынчъэу зэфэдэ Iоф фэшI зэфэдэ уасэ къыратынэу.

3. Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI ежъыри цунагъуи цIыфым фэшъошэн псэукIэ иIэу зыгъэпсэун, ищыкIагъэ хъумэ зылыIэсышъунэу щыт сьд Фэдэр социалнэ къэухъумэныгъэхэмкIэ кIэгъэпытагъэу зы псэукIэ амал къезытын зылъэкIынынэу зы лэжъэпкIэ фэшIу къыIэрыхъэнэу.

4. Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI ежъы ишIуагъэ пае хасэ (профсоюз, сендикэ) зэхицэнэу, ащ фэдэ зэхэцагъэм хэхъэнэу, хэтынэу.

24-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI зигъэпсэфынэу, ынэгъу зыригъэужынэу, пстэуми афэмыдэу илэжъэгъу пIалъэ цIыф фэшъуашэ шапхъэм итэу къыфагъэпсынэу, пIэлъэ гъэнэфагъэкIэ илэжъапкIи къыратызэ гъэпсэфакIо дэкIынэу.

25-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI ежъыри цунагъуи узынчъэн, тхъэгъо фэшъуашэ иIэу псэун пае шхыныгъо, шъуашэ, унэ ыкIи медицинскэ IэпыIэгъу ыгъотынэу. Хэти фитыныгъэ иI, Iофынчъагъэ, сымэджагъэ, фыкъуагъэ, лIыгъобагъэ, шъузэбагъэ, жъыгъэ ыкIи ежъым имыIэшIагъэ Iофыгъомэ къахэкIэу амалынчъагъэ, тхъэмыкIагъэ къылыгъэу щытмэ къаухъумэнэу.

2. Ныхэмрэ сабийхэмрэ фитыныгъэ яI ялыеу къыкIэлъыплъынхэу, къыдэIэпыIэнхэу. Зэрэцэгъэ зэлI-зэшъуз ибынэуи зэмышъхъэгъусэмэ кIалъфыгъэуи цэрэт, сабий пстэуми а зы социалнэ къэухъумэныгъэ амалхэр язэфэдэу афагъэшъхъапэ.

26-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цIыфи фит гъэсэныгъэ зэригъэгъотынэу. Анахь макIэмэ пэублэ ыкIи лъэбжъэ гъэсэныгъэр ахъцэнчъэу арагъэгъоты. Пэублэ гъэсэныгъэр умыIэнкIэ амал имыIэу, егъэзыгъоу щыт. Техникэ ыкIи IэшIагъэ гъэсэныгъэр хэти фызэIухыгъэцт. Апшъэрэ гъэсэныгъэр зэхэдзынчъэу хэти фызэIухыгъэу щытын фае ежъым исэнауш (талант) елътытыгъэу.

2. Гъэсэныгъэр цIыфым ицIыфыгъэм икъоу зыригъэужьыным фэшIоу гъэпсыгъэу ыкIи цIыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэ шъхъаIэхэмрэ афашIырэ уасэр, лътэтэныгъэр ыгъэлъэшыним, кIигъэпытэным фэунэтIыгъэу щытын фае. Гъэсэныгъэм цIыфхэр ригъэгъушIун фае расэ пстэуми, лъэпкъ пстэуми, дин куп пстэуми азфагу гулътэ,

зэгурыIo, зэфэшIуныгъэ, зэныбджэгъугъэ дэлъынэу ыкIи мамырныгъэр къыухъумэным пae Дунэепстэу Къэрал Зэгохъэныгъэм ригъэкIокIырэ лъэжъыгъэм зыригъэужьэу цытын фae.

3. Сабиймэ арагъэгъотыцт гъэсэныгъэр зыфэдэцтыр къыхэзыхынэу фитыр, пстэуми апэрэу янэрэ-ятэрэ ары.

27-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ иI цIыф жъугъэ шIэнхабзэ псэукIэм фитэу хэхъэнэу, хэлэжъэнэу, гъуазджэр зыфигъэшхъэпэнэу, шIэныгъэ зыужьыныгъэм хэлэжъэнэу ыкIи ар зыфигъэшхъэпэнэу.

2. Хэти фитыныгъэ иI ежъым къыгъэшIыгъэ шIэныгъэ, жабзэ (литературэ), гъуазджэ IэшIагъэхэм мылькоу, пкIэу, уасэу, лъытэныгъэу къапакIорэр къыфаухъумэнэу.

28-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш мы джэпсалъэм къыцыхэщырэ цIыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зэрагъэцэкIэшъунэу зы социалнэ ыкIи дунэепстэу гъэпсыкIэ системэ цыIэнэу.

29-нэрэ пычыгъу

1. Хэти ежъы ицIыфыгъэ фитэу ыкIи икъоу зыригъэужьынэу амал къезытырэ цIыф жъугъэми къэралми фишIэжъын фaeу пшъэрылхэр иIэх.

2. Хэти ифэшъуашэхэр зыфигъэшхъапэ ыкIи ифитыныгъэхэр зэрихъэ зыхъукIэ, нэмыкIми яфэшъуашэхэмрэ яфитыныгъэхэмрэ афадэн, ахэмэ лъытэныгъэ къафегъэшIыгъэн ыкIи демократичэскэ цIыф жъугъэм зэдыриIэ шэнхабзэр (этикэр), цIыф жъугъэ гъэпсыкIэр, цыIакIэр егъэшIокIоным иамалхэр къэухъумагъэ хъуным пae фэшIэу къэрал хабзэкIэ агъэнэфагъэ гъунапкъэмэ япхыгъэу цытыцт.

3. Сьдэуцтэуи орэхъу, мы цIыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфэбгъэшхъэпэ, зепхъэ хъуцтэп Дунэепстэу Къэрал Зэгохъагъэм и гурыл-гурышIэхэмрэ ибзыпхъэхэмрэ (принципхэмрэ) адимыштэу, апэшIуекIоу.

30-нэрэ пычыгъу

Мы джэпсалъэм къыхиубытэрэ зы хэбзэ гъэуцугъи зыгурыбгъаIo хъуцтэп мыц къыциIотыкIыгъэ хэбзэ гъэуцугъэмэ ащыц горэр ыIэтынэу, цукъонэу хэтрэ зы къэралы, купы, нэбгыры фитыныгъэ риты фэдэу.
